అయిదవ వాడు

క్రితం రోజు పెట్టిన చోటే ఉన్న ఉత్తరాన్ని తీసి మరోసారి చదువుకుంది సుమలత. ఆ ఉత్తరం మెరుపై, ఉరుమై, కుండపోత వర్షమై సుమలత పూర్తిగా తడిసి పోయింది. ఆనందంతో ఆణువణువూ ఉత్తేజంతో నవయవ్వనం ... గడ్డకట్టిన ఎద మంచు గుహలో విద్యుత్ ప్రవాహం...

" ప్రియమైన సుమలతా !

కలల్లో కళ్ళల్లో కదలాడుతున్న ప్రేయసీ ! హంస రాయబారం ఫలించని దమయంతీ ! ప్రవరాఖ్యుని పొందని ప్రియ వరూధినీ ! ముని ఆశ్రమ శకుంతలా ! ఈ దుష్యంతుడికి భరతుడిని ఎప్పుడు కని యిస్తావు. చారుదత్తుని పొందని ప్రియ వసంతసేనా ! ద్రౌపతీ పంచభర్తజజజ్ఞకా ! అహల్యా శాపవిమోచనీ ! నిన్ను చూడక ఎన్నాళ్ళయిందో, నా అణువణువూ నిన్ను చూడాలని నిన్ను స్పర్శించాలని ఎంతగా పరితపిస్తున్నదో.

సుమా ! అనుపమా ! గాలవ్యునికి శరీరం అద్దెకివ్వబడిన మాధవీ ! మహాభారత మూలపుటమ్మ మాధవిలా ఎన్ని యుగాలు గతించనీ ..... తిరిగి తిరిగి బయల్దేరిన చోటికే చేరవస్తావని ఎదురు చూస్తాను. నీ కోసం జీవితమంతా చకోరమై ఎదురు చూసే మనిషొకరున్నారని క్షణమైనా గుర్తుంచుకో, నాకు జీవితాన్ని, విశ్వాసాన్నిచ్చిన నా హృదయేశ్వరీ ! నీ నిర్ణయం ఒక జీవితాన్ని వెలిగిస్తుందని మరిచిపోకు.

ఇపుడు చక్కని సందర్భం కల్సివచ్చింది. మన ధర్మరాజు కూతురు పెళ్ళికి నువ్వు ఒకరోజు ముందుగానే తప్పక వస్తావు. మనం ఇంద్రప్రస్థ లాడ్జిలో కలుసుకుంటాం. నువ్వు తప్పక వస్తావనీ నేను నిన్ను కలుస్తాననీ, నా కలల రాణిని చూస్తాననీ నీలో ఐక్యం అయ్యే ఆ ఘడియ కోసం అనుక్షణం ఎదిరిచూస్తూ .....

- నీ అయిదవ వాడు

రత్నాకర్ ఆ ఉత్తరం చదివితే ఎంత బావుండు అని కనపడేట్టు టేబిల్ మీద పెట్టింది సుమలత. రత్నాకర్ చదవాలి, చదివి ఎవడీ అయిదవ వాడు అని అడగాలి. మిగతా నలుగురు ఎవరు అని గొంతుచించుకొని అరవాలి. తాను ద్రౌపదిలా చిరునవ్వు నవ్వి చెప్పాలి. అతనిలో కసి రేగాలి అని కోరుకుంది సుమలత. కాని రత్నాకర్ ఆ ఉత్తరం చూసినట్టు లేడు. పిల్లలైనా చూసి డాడీకి చూపినట్టు లేరు. అందుకు నిరాశపడిపోయింది సుమలత.

ఆ ఉత్తరం చదివితే రత్నాకర్ తనకు విడాకులిస్తాడు. తానూ అదే కోరు కుంటోంది. తన గురించి ఎన్ని పుకార్లు ప్రచారం అవుతాయో. అయినా అతను చదివితే బావుండేది. తాను కాలేజీ లైఫ్‌లో ఎంతమందికి కలల రాణిగా బతికిందో అందరికీ తెలియాలి. తన ఓరకంటి చూపుతో

ప్రేమ పూరిత స్పర్శతో తన మాటపై గౌరవంతో ఎంతమంది చదివి ఉద్యోగాల్లై జీవితాలు గెలుచుకున్నారో అందరికీ తెలియాలి.

కాలేజీ లైఫ్‌లో, విద్యార్థి సంఘాల్లో తిరిగినపుడు ఎన్ని సభలు, ఎన్ని సమస్యలు, ఎంతమందిని ఆర్గనైజ్ చేయడం, పగలూ రాత్రీ ... ఎంత ఉత్సాహం. ఎంతమంది స్నేహితులు. ఎంత ఉత్తేజం. ఆ కలలన్నీ ఏమయ్యాయి. ఇపుడు జీవిస్తున్నది అసలు జీవితమేనా ! వంటింటికి పరిమితమై గాలవ్యునికి అద్దెకివ్వబడిన మాధవిలా మారిపోయిన బతుకు. అయిదవ వాడు ఎంత అద్భుతమైన పోలిక తెచ్చాడు. మహాభారత గాథ - అనుపమా నిరంజన నవల ... మాధవి ... చదవమని తానే అతనికిచ్చింది. అయిదవ వాడు ... అయిదవ వాడు ... దయానంద్ ! ఎంత అందమైన కల. ప్రవరాఖ్యుని పొందని ప్రియ వరూధినీ - అట ! కానీ తాను రత్నాకర్‌లో వరూధినిలా ప్రవరాఖ్యుని పొందగలిగిందా ! నేను కర్ణుణ్ని కాదు సుమా! అన్న దయానంద్ ! దయానంద్‌కు ఒక భరతుడిని కని వుంటే ... ఎందుకు వదులుకుందా అదృష్టం ...

ఘనీభవించిన జ్ఞాపకాలు కరిగిన ప్రవాహం.

* * * *

'' నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను సుమలతా '' దయానంద్ నేల చూపులు. మాట తడబాటు.

'' పదిహేడు '' అనుకుంది తాను. కాని పెదవులు విడివడలేదు.

'' నిజం సుమలతా ! మనం పెళ్ళి చేసుకుందాం '' ఈసారి తన కళ్ళల్లోకి చూశాడు దయానంద్. అతని కళ్ళల్లో ఆత్మవిశ్వాసం. నిజాయితీ. అమాయకత్వం. ఆ చూపులో ఒక వెలుగు. కళ్ళూ కళ్ళూ కల్సి అణువణువూ పులకింత.

కాసేపటికి నవ్వొచ్చింది. ఈ ప్రపంచాన్ని జయించినపుడు కలిగే నవ్వు. ఆ ఆనందంతో అకస్మాత్తుగా అనేసింది తాను.

'' అయిదవ వాడు ''

ఆ మాటతో ఉలిక్కిపడ్డాడు దయానంద్. అతని కళ్ళల్లో గిర్రున తిరిగిన కన్నీళ్ళు. అతని శరీరం ఒక్కసారిగా ముడుచుకు పోయింది. అతని హృదయం మూగబోయింది.

'' సుమలతా ! సారీ ! నీవు కూడా కులమతాల్ని పట్టించుకుంటావని తెలియదు. ఎదుటివారికి అయాచితంగా దొరికే ఆయుధం అయిదవ వాడు అనే తిట్టు. అయిదవ వాడికి ప్రేమించే హక్కు లేదా ! '' అవమానభారంతో గిరుక్కున వెనుదిరిగిన దయానంద్.

తనకా విషయం తట్టలేదు. ఎంత పొరపాటు అర్థం వచ్చింది. దయానంద్ ఇలా ఫీలయ్యాడేమిటి ? తాను అనుకున్నదేమిటి ! అతను అర్థం చేసికొన్నదేమిటి ! అరక్షణంలో అర్థమై '' దయానంద్ '' అంటూ అకస్మాత్తుగా కేక వేసింది. అతను క్షణం ఆగాడు. గబుక్కున అతన్ని చేరింది. పప్పీ యిచ్చింది. తాను చేసిందేమిటో తెల్సాక తనలో వణుకు. జరిగిందేమిటో తెల్సి అతనిలో ఆశ్చర్యం ... కన్నీళ్ళే ఆనంద భాష్పాలుగా ఉక్కిరి బిక్కిరి ...

దయానంద్‌ని చేయి పట్టి ఆపింది. ఆ చేతినుండి తనలోకి ప్రవహిస్తున్న విద్యుత్తు. '' సారీ దయానంద్ ! నిన్ను అవమానించాలని ఆ మాట అన్లేదు '' అని బతిమాలింది. బతిమాలినకొద్దీ అతని పట్టుదల పెరిగింది. అయితే అయిదవ వాడు అని ఎందుకన్నావ్ అని అతడడిగిన ప్రశ్నకు ఏమని జవాబు చెప్పగలదు. చెప్తే తన పట్ల అతనికెంత నీచాభిప్రాయం కలుగుతుందో. అయినా సరే ... అతన్ని అవమానించలేదని నిరూపించుకోవాలి.

'' దయానంద్ ! అపార్థం చేసుకోవద్దు నన్ను పెళ్ళి చేసుకుంటానన్న వారిలో నువ్వు

అయిదవ వాడివి. నిన్ను ప్రేమించానని చెప్పిన వారిలో నువ్వు పదిహేడో వాడివి. అది గుర్తొచ్చి నవ్వానే తప్ప నిన్ను అవమానించాలని కాదు. సారీ దయానంద్ ''

తన మాటతో దయానంద్‌లో కొత్త ఆశ్చర్యం. అసహ్యించుకునే బదులుగా అతనిలో సిగ్గు.

'' సుమలతా ! నాకు సిగ్గుగా ఉంది. నేను నిన్ను హృదయపూర్వకంగా ప్రేమిస్తున్నాను. మొదట్నుంచీ ప్రేమిస్తున్నాను. నా ప్రేమను వ్యక్తం చేయడానికి ధైర్యం చాలలేదు. దానివల్ల ఒకటవ వాన్ని కావాల్సిన నేను పదిహేడో ర్యాంకులో పడిపోయాను. నేను ఒకటవ వాన్ని. అయిదవ వాన్ని కాదు సుమలతా ! ''

అతను తన నిజాయితీని నిరూపించుకోవడానికి ఎన్ని సంగతులో గుర్తు చేశాడు. అప్పుడుగానీ అతను అందరికన్నా మొదట్నించీ తనని ప్రేమిస్తున్నాడని విశ్వాసం కుదరలేదు. దయానంద్‌ను మరింత ఉడికించడానికి అంది తాను.

'' అయినా దయానంద్ ! నీ హృదయంలో భావం కలిగినప్పటిది నీ లెక్క. కానీ వ్యక్తం చేసి చెప్పినపుడే నాకు చేరుతుంది. కనక నా లెక్కే సరైనది. నీవు అయిదవ వాడివి. నలుగురి తర్వాతే నీ హృదయం నాకందింది. నా జ్ఞాపకాల్లోనూ నీ సంఖ్య అయిదవదే. ''

'' సుమలతా ! అలా అనకు ప్లీజ్. నీ కోసం ప్రాణం యిస్తాను. నువ్వు నిరాకరిస్తే బ్రహ్మచారిగా ఉండిపోతాను. కాలేజీ మానేయమంటే మానేస్తాను. నన్ను నమ్ము ... ''

అతని మాటల్తో తనలో ఎంత ఆత్మవిశ్వాసం. సాయంత్రం శైలజతో యువరాణిలా ఫోజు కొట్టి చెప్పింది తాను.

'' శైలూ ఇపుడు నా స్కోరు పదిహేడు - అయిదు. నీ స్కోరు మూడు ఒకటి దాటలేదు. ఇప్పటికైనా ఒప్పుకుంటావా ! ప్రేమించబడ్డానికి అందం ఒక్కటే ముఖ్యం కాదని. హృదయసౌందర్యంతో ఎదుటివాళ్లు తమ ప్రేమను వ్యక్తం చేసే అవకాశం యిచ్చే విధంగా సస్నేహంగా, సహృదయంగా ఉండడం ముఖ్యమనీ ...''

శైలజ తనతో ఏకీభవించలేదు. తాను ఎంతో అందంగా ఉన్నానన్న గర్వపు చూపులు వదులుకోలేదు.

'' అందంగా లేననే ఇన్ఫీరియారిటీతో నువ్వు అందర్నీ వలలో వేసు కోవాలని కావాలని ప్రయత్నించిన ఫలితం యిది '' అంది శైలజ.

'' రైట్ ! శైలూ ! నేను అందంగా ఉన్నానని నీతో ఎప్పుడు చెప్పాను ? మూతి మీద మీసాలు. మగరాయుడి ముఖం. నిన్నెవరే ప్రేమించేది అని నీవు దెప్పక పోయి వుంటే నాకీ చౌరవా పట్టుదలా పెరిగి ఉండేవి కాదు. పదిహేడు మందితో ప్రేమించబడేట్టు చేసికోవడానికి నువ్వే కారణం. థాంక్సు ''

ఈ అయిదవ వాడు ప్రవరాఖ్యుడని విన్నాను. నీ వలలో ఎలా పడ్డాడే. నీ హృదయంలో యింకెంత మందికి చోటిస్తావు. ఎవర్నో ఒకర్ని ఓకే చేయరాదూ. మిగతావాళ్లు ఆశ వదులుకుంటారు '' అంది శైలజ.

'' అబ్బో ! ఆశ. వారిలో ఒకర్ని కొట్టేద్దామనా ? నేను ఎవర్నీ వదులుకోను. శైలూ ! నేనీ విశాల విశ్వాన్ని ప్రేమిస్తున్నాను. నేనీ ప్రపంచాన్ని కన్నతల్లిని. నా మాతృ హృదయం ఈ విశ్వమంత విశాలమైనది. కులమత వర్గాతీత నవ సమాజ నిర్మాణం కోసం నా హృదయం అందర్నీ కలుపుకుంటుంది ''

"సుమా! నీ కవిత్వం కట్టిపెట్టు. ఎవర్నో ఒకర్ని ఒకే చేయవే. నీకూ, వాళ్ళకూ మంచిది"

"శైలూ నీకు రాజకీయం అర్థం కాలేదు. ఒకే చేస్తే మిగతా వాళ్ళంతా నన్ను వదిలిపోతారు. అది నాకిష్టం లేదు. నా ఇన్ఫీరియారిటీ కాంప్లెక్సును తొలగించుకోవడానికీ, అందంగా ఉన్నాననే నీలాంటివారి గర్వం అణచడానికీ నేనిలా ఉండకతప్పదు."

మరుసటి రోజు దయానంద్‌తో అంది తాను అందరితో అన్నట్టుగానే.

"దయానంద్ ! డిస్టింక్షన్ తెచ్చుకున్నవారికే నా ఓటు."

దాంతో దయానంద్ విద్యార్థి రాజకీయాలకు దూరమైనా చదువుకు దగ్గరయ్యాడు. ఆటుతర్వాత ఢిల్లీ జె.ఎన్.యూ. లో చేరాడు. అక్కన్నించి కూడా ఉత్తరాలు రాస్తుండేవాడు. తాను జవాబిచ్చేది కాదు. క్రమంగా అతని ఉత్తరాలు తగ్గిపోయాయి. లక్నోలో ఉద్యోగం సంపాదించాడు.

బహుశా అపుడు రాసిన ఉత్తరమే పెద్ద ఉత్తరం. అతని ఉత్తరంలో ఎంత ప్రేమ గాఢత. తాను విద్యార్థి రాజకీయాల్లో పడి అతని ప్రేమని నిర్లక్ష్యం చేసింది.

పదహారుమంది సెలక్టు కాకపోతేనే పదిహేడోవాడికి యింటర్వ్యూ కాల్ లెటర్ పంపిస్తావా. నీ నిర్ణయం కోసం ఎదిరి చూసే ... నీ అయిదవ భర్త .....

ఈ చివరి వాక్యాల్లో అతని కోపమూ ... ప్రేమ గాఢతా రెండూ వ్యక్తమై తాను చలించి పోయింది. కానీ ఉత్తరం రాయలేక పోయింది. స్నేహితురాలింటికి వెళ్తున్నానని చెప్పి లక్నో వెళ్ళింది.

అకస్మాత్తుగా దిగిన తనను చూసి దయానంద్ ఎంత పొంగిపోయాడు. ఆ వారం రోజుల ఆనందానుభూతుల్ని తాను జీవితంలో మరవగలదా ! అలామా బాద్, సింగార్ నగర్, రాజాజీ పురం, ఎన్నెన్ని వాడలు తిప్పాడు. ఎంతమంది స్నేహితులకు పరిచయం చేశాడు. చిడియాఘర్ (పక్షుల జాతీయ జూపార్క్) లో పచ్చని గడ్డిలో చల్లని చెట్ల నీడలో ఎన్నెన్ని ఊసులు ...

లక్నో నుండి రెండు గంటల దూరమైనా లేని కాన్పూర్ లక్నో కన్నా ఎంత భిన్నంగా ఉంటుందీ. లక్నోలో ఎన్ని రకాల హిందీలున్నాయో చెప్తే ఆశ్చర్యపోయింది. జాతీయ భాషగా హిందుస్తానీ ఉండాలని కోరిన గాంధీ ఆశయానికి భిన్నంగా హిందుస్తానీ నించి ఉర్దూ పదాలన్నీ తొలగిస్తూ సంస్కృత పదాలతో నింపిన హిందీని రుద్దుతూ వస్తున్న క్రమాన్నీ - దాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ సాగుతున్న ముస్లిం రచయితల్నీ, వారి ఉద్యమాల్నీ ఎంత చక్కగా పరిచయం చేశాడు. ఆశ్చర్యకరమైన విషయం - ఒక్క ఉత్తరప్రదేశ్‌లోనే ఎనిమిది రకాల హిందీ వాడకంలో ఉందట ... దయానంద్ ప్రతి విషయాన్ని ఎంత సునిశితంగా పరిశీలిస్తాడో.

" నీ వీపులోని ఈ చిన్న పుట్టుమచ్చ కుడిచెంపపై ఉంటే ఎంత అద్భుతంగా ఉండేదో సుమలతా !" అన్నప్పుడు తాను చకితురాలైంది. తన వీపులో పుట్టుమచ్చా? అతనెప్పుడు చూశాడు. తనని అంతగా పరిశీలిస్తూ చూస్తాడనుకునేసరికి ఒళ్ళంతా సిగ్గుతో ముడుచుకు పోయింది.

లక్నో నించి కొన్నేళ్ళకు సరిపడా ఆనందానుభూతుల్ని నింపుకొని యిల్లు చేరింది తాను. తాను వాళ్ళింటికి వెళ్తానని చెప్పిన శైలజే తనని వెతుక్కుంటూ యింటికొచ్చి రెండురోజులుండి వెళ్ళిపోయింది. ఇక ఎన్ని చెప్పినా ఊకొట్టారే గానీ నమ్మినట్టు కన్పించలేదు ఇంట్లో ...

శైలజను ప్రేమించిన రత్నాకర్ తనను పెళ్ళి చేసుకోవడానికి అంగీకరించడం ... ఆశ్చర్యం అన్పించింది. భగ్న ప్రేమికుడితో తన వైవాహిక జీవితం... అంతకన్నా ఆశ్చర్యకరంగా శైలజ దయానంద్‌ని పెళ్ళి చేసుకోవడం. ఏడాది వ్యవధిలో ఎన్ని ఊహించని మలుపులు తిరిగాయి జీవితాలు.

పొరపాటు తనదే. దయానంద్ రెగ్యులర్‌గా రాసే ఉత్తరాలకు జవాబిచ్చి ఉంటే యిలా జరిగి ఉండేది కాదు. విశ్వనాథ ఏకవీర నవలలోలా జీవితాలు తారుమారై ఉండేవి కాదు.

ఆకాశంలో నీవే .... అంతః హృదయంలో నీవే ... శైలజలో నీవే ...నా జీవిత వికాసంలో నీవే ... అంటూ దయానంద్ ఉత్తరం రాసినపుడు తనకు అయిదోనెల .....

శైలజ యింత మోసం చేస్తుందని ఎవరూ అనుకోలేదు. దయానంద్ ఆసరాతో జె.ఎన్.యూ. లో చేరిన కృతజ్ఞతైనా లేకుండా అతన్ని నట్టేట ముంచింది. కూతుర్ని కని అతని ముహాన పడేసి మరొకర్ని చేసుకొంది. తర్వాత అతన్ని వదిలి మరొకరితో అమెరికా వెళ్ళిపోయింది. దయానంద్ ఎంత గొప్ప భావుకుడు ... కూతుర్ని ఒక తల్లిలా పెంచుతున్నాడు.

దయానంద్ కష్టాలు వింటుంటే తాను రత్నాకర్‌కు విడాకులిచ్చి పిల్లలతో సహా దయానంద్ దగ్గరికి వెళ్ళిపోవాలనిపించేది.

" శైలూ ! దయానంద్‌కు అన్యాయం చేయకు. అతడొక దేవుడు " తమ పాప రెండో పుట్టిన్రోజు కొచ్చినపుడు అంది తాను.

" సుమా ! నా లక్ష్యం నెరవేరేదాకా నేనెవరినీ లెక్కచేయనని నీకు తెల్సు. నాకు ప్రేమించడం రాదని వెక్కిరించావు. నీపై ప్రతీకారం తీర్చుకున్నాను. దయానంద్‌ను నీకు దూరం చేయగలిగాను. లక్నోలో ఉద్యోగం వచ్చాక నావాడిగా మార్చుకున్నాను. సుమలత నిన్ను గాఢంగా ప్రేమిస్తోంది అని రత్నాకర్‌కు అబద్ధాలు చెప్పిందీ నేనే. జీవితంలో ఎవరూ అందుకోలేని ఉన్నత శిఖరాలనందుకోవాలన్నదే నా లక్ష్యం . "

ఆశ్చర్యపోయింది తాను. లక్నోలో నెలరోజులుండి అతన్ని ఆకర్షించింది. తన వల్ల తప్పు జరిగిపోయిందని దయానంద్ కుమిలి పోయాడు. శైలజ కోరుకున్న లక్ష్యం నెరవేరింది. పశ్చాత్తాపంతో అతను పెళ్ళి చేసుకోవడానికి యిష్టపడ్డాడు. తన జీవితం పాడైపోయిందని ఏడ్చింది. అతడు ఓదార్చాడు. ఇవి మూడో మనిషికి తెలియకూడదని బాసలు చేసుకున్నారు.

పైసా కట్నం లేకుండా అయిదంకెల ఉన్నతోద్యోగిని భర్తగా గెలుచుకుంది.

" పురుషాధిపత్య సమాజం ఉన్నంతకాలం స్త్రీ తన అందంతో సాధించలేని ఉన్నత శిఖరాలు లేవని నిరూపించదల్చుకున్నాను సుమలతా !"

" శైలు ! దయానంద్‌ను గెలుచుకోవడం ప్రపంచాన్ని గెలుచుకోవడం కాదా ! ఇంతకన్నా ఉన్నత శిఖరాలుంటాయా ? "

" పిచ్చి సుమా ! జీవితమంటే పెళ్ళి, భర్త, పిల్లలు కాదని అంతిమ లక్ష్యం మరింత ఉన్నతంగా ఉండాలని నువ్వే అన్నావు గుర్తుందా ! "

" నేనన్నది ఈ సమాజం మారాలని కులమత వర్గాతీత నవసమాజ నిర్మాణం అంతిమ లక్ష్యంగా ఉండాలని, అంతే గాని భర్త, పిల్లల్ని కూడా కాదనేంత స్వార్థం అంతిమ లక్ష్యంగా ఉండాలని కాదు శైలూ."

" సమా ! నీ అర్థంలో నీవు చెప్పావు. నాలర్థంలో నేను స్వీకరించాను. నువ్వే నాగురువువి. కానీ నీ లక్ష్యాలు వేరు. నా లక్ష్యాలు వేరు."

" శైలూ.... దయానంద్‌కు అన్యాయం చేయకు అని మరోసారి కోరుతున్నాను. నీవల్ల అతనికి యిప్పటికే ఎంతో అన్యాయం జరిగింది. "

" అంటే నువ్వు అతని జభార్యవై ఉంటే న్యాయం జరిగి ఉండేదనా ? "

" కాదా మరి ! రత్నాకర్‌కు, నాకు యిష్టంలేని పెళ్ళి నీ వల్లనేగా జరిగింది. నీ స్వార్థం కోసం ముగ్గురి జీవితాలతో ఆడుకొన్నావు. "

శైలజ నవ్వుకుంది. ఆ నవ్వు తీరులో కదిలే తీరులో క్లీయో పాత్రా కన్పించింది.

క్లియోపాత్రా... తన అందంతో ఎన్ని యుద్ధాలు సృష్టించింది. ఎన్ని సామ్రాజ్యాలు కూల్చింది. ఎన్నివేలమంది సైనికులు హతులయ్యారు.

" శైలూ నీవు క్లియోపాత్రా కావాలనుకుంటున్నావా ! నేను ఇప్పటికి హృదయపూర్వకంగా ప్రేమించే నా దయానంద్‌ను బలిపశువును చేయ దల్చుకున్నావా ! నీ కాళ్ళు పట్టుకుంటానే. దయానంద్‌కు అన్యాయం చేయకు ప్లీజ్" అంటూ ఆమె చెక్కిలిముద్దాడింది తాను. నవ్వుతూనే శైలు కాళ్ళు పట్టుకుంది తాను. పైకి నవ్వుతున్నా లోపలెక్కడో గుండెలో కలుక్కుమంది.

తాను ఏది జరగకూడదని కోరుకుందో అదే జరిగింది. శైలూ తల్లీదండ్రి, చెల్లెలూ, తమ్ముడూ దయానంద్ యింట తిష్టవేశారు. దయానంద్ బంధువులు దూరమయ్యారు.

కొద్ది నెలల్లోనే దయానంద్ తన యింట్లో తానే అంటరానివాడయ్యాడు. అతని పళ్లెం, బట్టలు, టవల్, బెడ్డు, గ్లాసు అతనికే ప్రత్యేకం. చెల్లెలు హృద్యని వారించింది శైలజ.

" హృద్యా ! ఎంత అసహ్యకరమైన పనిచేస్తున్నావు. అతడు నాభర్త. అతని వల్లే నీకీయింట్లో ఇన్ని సుఖాలు లభిస్తున్నాయి. అతని పళ్లెం, గ్లాసు, బెడ్‌షీట్లు వేరుగా పెట్టడం నా హృదయాన్ని ఎంతగా కలచి వేస్తుందో తెల్సా ! "

" అక్కయ్యా ! నాకే కాదు, అమ్మకూ - నాన్నకూ బావంటే అసహ్యం. అతను తాకిన వస్తువులు, అతను తిన్న పళ్లాలు ... నాకసహ్యం ... ఏదో గతిలేక నీ యింటికొస్తే ... మేం ఆత్మాభిమానం చంపుకోలేం ... వెళ్లిపోమంటే యిప్పుడే వెళ్లి పోతా " అంటూ బెదిరించింది. అది ఉత్త బెదిరింపు అని తెల్సు. కానీ కాలక్రమంలో వారికి లొంగిపోయింది. తన లక్ష్యం నెరవేరాలంటే తనకు వాళ్ల మద్దతు కావాలి. తాను మెజారిటి అయి దయానంద్ ఒంటరివాడు కావాలనుకుంది శైలజ.

దయానంద్ ... ఎంత చిత్రహింస అనుభవించాడో ... తన యింట్లో తానే అతిథిలా ఒక గదికి పరిమితమయ్యాడు.

ఓసారి ముహం కడుక్కుని టవల్‌తో తుడుచుకుని బెడ్డుమీద పడేశాడు దయానంద్. హృద్య కెవ్వున అరిచింది. ఏమైందోనని వణికి పోయాడు దయానంద్. ఆ టవల్ తనదని ఆ బెడ్డు మీది బెడ్‌షీట్లు నిన్ననే ఉతుక్కున్నానని అవి మైల పడ్డాయాని ... ఈ రోజు శనివారం ఉపవాసం. ఎలా... అంటూ ఏడ్చేసింది హృద్య.

ఏడ్వాల్సింది మరదలో తానో అర్థం కాలేదు దయానంద్‌కు కన్నీరు బలవంతంగా అదిమి పట్టాడు. అలా మెల్ల మెల్లగా అన్నిటికీ దూరమై తన సింగిల్ బెడ్ రూం గెస్టుల కోసం అని అట్టిపెట్టిందానికి పరిమితమయ్యాడు దయానంద్.

శైలజ అమెరికా వెళ్లింతర్వాత ఆమె తరపు బంధువులు యిల్లు వదిలి పోయారు. అప్పుడు జైలు నుండి విడుదలైన వాడిలా స్వేచ్ఛగా ఊపిరి పీల్చాడు దయానంద్. కానీ శైలజ లేని ఒంటరితనం ... తనకు బాసటగా కూతురు భవ్య...

అక్కడ దయానంద్ ... ఇక్కడ తాను ... రత్నాకర్‌కు చెప్పినట్టు వినే మరమనిషి కావాలి. తనలా హృదయమున్న మనిషి అక్కరలేదు. ప్రతి మాటకూ తననీ, తన వ్యక్తిత్వాన్నీ, తన అందాన్నీ కించపరుస్తాడు.

" నీ వల్ల నేను శైలజను కోల్పోయాను. అద్భుతమైన నా కల కరిగి పోయింది. మొద్దు ముహందానా ! నీ ముహం చూస్తే ఉన్న కోరిక కూడా చచ్చిపోతుంది. ఎందరో చస్తున్నారు. నువ్వు చస్తే ఎంత బావుండేది. ఆత్మహత్య చేసుకోరాదూ ... నీ పీడా పోతుంది ... "

" రత్నాకర్ ... నీకు దండం పెడ్తాను. నువ్వు ఎన్నైనా తిట్టు ... కాని అందంగా లేనని

మాత్రం తిట్టకు. ఎప్పుడో ఆత్మహత్య చేసుకొంటాను. అంతదాకా క్షోభపెట్టకు ... ప్లీజ్... " అంటూ వేడుకునేది తాను.

పిల్లలు తన కాళ్ళను చుట్టేసి " మమ్మీ ! నువ్వు చచ్చిపోవద్దు ... " అని ఏడ్చేవాళ్ళు. తన పిల్లలు ఏమైపోతారో అని బెంగ ఒకవైపు ... ఈ క్షోభ కన్నా చచ్చిపోవడమే హాయి అని మరోవైపు –

శైలజ దయానంద్‌ని వదిలేసి అమెరికా వెళ్ళిపోయాక రత్నాకర్ కాస్త తగ్గాడు. కానీ తనని తన వ్యక్తిత్వాన్ని కించపరచడం మానలేదు. తాను అన్నిటా చొరవ కోల్పోయింది. ఏ పని చేయడానికైనా, ఏ మీటింగ్‌కు వెళ్ళడానికైనా, చివరకు స్నేహితురాళ్ళని కలవడానికైనా అతని అనుమతి తీసుకోవాలి. అనుమతి లేకుండాపోతే వారం రోజులు యింట్లో నరకం సృష్టిస్తాడు. పిల్లలు బెంగపడతారు. వారి మనస్సులపై ఏవో భయాలు అభద్రత నీలినీడలు చదువులో వెనుకబడ్డారు. స్నేహం చేయడంలో చొరవ కోల్పోయారు. ఎప్పుడూ ఏదో కోల్పోతున్నట్లుగా పిల్లల ముహాలు నిస్తేజంగా చూస్తే తన కడుపు తరుక్కుపోతుంది. రత్నాకర్‌తో పోట్లాడి సాధించగలిగేదే లేదు. పిల్లల కోసమైనా తను అణిగిపోక తప్పదనుకుంది.

అయినా రత్నాకర్‌కు తృప్తిలేదు. తాను స్టూడెంట్ లీడర్‌గా ఉండి ఆర్గనైజ్ చేసిన చొరవ, వ్యక్తిత్వం, ఉన్నతాశయాలు రత్నాకర్‌ని యిప్పటికీ జెలసీకి గురి చేస్తూ యిన్ఫీరియారిటీలో పడేస్తున్నాయని తాను గమనించింది. కాని అందుకు యిప్పుడు తాను ఏం చేయగలదు. విడాకులు, ఆత్మహత్య, యివేవి తన సమస్యను పరిష్కరించవు.

శైలజలా పిల్లల్ని అతనికే వదిలేసి తాను మళ్ళీ సమాజం కోసం అంకితం కావాలనుకుంది. కానీ రత్నాకర్ దయానంద్ కాదు. తన పిల్లల భవిష్యత్తు ఏమౌతుందోనని భయం.

వీర మరణం పొందడమే తప్ప ఓటమి ఎరుగని సమ్మక్క, సారక్క అన్నారు తనని. జోన్ ఆఫ్ ఆర్క్‌లా మౌనంగా శిక్ష అనుభవించడం కదు... అంటూ తానెందరికో చెప్పింది. కాని తానే ఆ స్థితిలో కూరుకుపోయింది. తప్పని తెల్సి తప్పదని తెల్సి ఆ పని చేయక తప్పలేదు. తెల్సీ రత్నాకర్ డ్యూటీకి వెళ్లిపోయాడు. పిల్లలు ఏడ్చి ఏడ్చి గబగబా ఆసుపత్రికి తీసికెళ్లి బతికించుకున్నారు.... తాను బతికానని తెల్సి మూడో రోజు హాస్పిటల్‌కు చూడ్డానికొచ్చాడు రత్నాకర్.

తాను ఎందుకు బతకాలో తెలియక కుమిలి కుమిలి ఏడ్చింది ... తన డైరీలు ... ఉత్తరాలు ... ఎప్పుడు చదివారో పిల్లలు ...

ఓ రోజు అకస్మాత్తుగా బాంబు పేల్చారు పిల్లలు.

" మమ్మీ ! దయానంద్ అంకుల్ ... మా డాడీ అయితే ఎంత బాగుండేది. శైలజ ఆంటీ అంకుల్‌కూ, నీకూ ఎంత అన్యాయం చేసింది ... డాడీకి విడాకులియ్యి మమ్మీ ... దయానంద్ అంకుల్ దగ్గరికి వెళ్ళిపోదాం ... దూరంగా ... ఎవరికీ కన్పించనంత దూరంగా ... లక్నోలోనే బతుకుదాం మమ్మీ ... "

' తల్లీ భూదేవి ' నవలలోలా తన పిల్లలే తమకు కొత్త డాడీ కావాలని ప్రతిపాదిస్తున్నారు. కానైతే అసలు డాడీ బతికుండగానే ... తన జీవితం అఖిలన్ రాసిన చిత్రసుందరిలా మారుతోందా ! తానొక ఎగ్నెసీ సెజ్మడ్లీలా తిరిగి జీవితాన్ని గెలుచుకోగలదా .....

ఆత్మహత్యా ప్రయత్నం నుండి బతికి బయట పడ్డాక బతుకుతున్నదంతా అదనపు జీవితమే. తాను ఆనాడే చచ్చిపోయింది అనుకోవడం నుంచి విచిత్రంగా తనలో కొత్త ధైర్యం. అదే ధైర్యంతో దయానంద్ రాసిన ఉత్తరాన్ని రత్నాకర్ కంట పడాలని టేబిల్ మీద పెట్టింది ...

దయానంద్ ! ... ఇన్నేళ్ళ అతని చిత్రహింస తర్వాత ఈ శరీరంలో మనస్సులో, చైతన్యంలో

ఏమ్మిగిలిందని నన్ను కోరుకుంటున్నావ్ ! నా వయస్సు ఉడిగింది. రత్నాకర్ మానసిక హింస పుణ్యామా అని సెక్సు మీద అసలు కోరికే చచ్చిపోయింది. శవం లాంటి ఈ శరీరాన్ని, మనస్సును - నీకు మళ్ళీ ఎలా అర్పించను దయానంద్ ! నా శరీరంపై నీకు కలిగిన ఈ మోజును అర్థం చేసుకోలేక పోతున్నాను. దయానంద్ ! నువ్వు అందరిలాంటి మగాడివేనా ! లేకపోతే ఇంద్రప్రస్థ లాడ్జింగ్‌లో ఒంటరిగా కల్సుకుందామని ఎందుకు రాస్తావు ...

'' దయానంద్ ! నిజం చెప్పనా ! లోకం కోడై కూయనీ. ఈ వయస్సులో నీ ప్రతిరూపం నా శిశువుగా లాలించాలని ఉండేది యింతకాలం. కానీ యింత నీచమైన పద్ధతిలో కాదు. ఏమైనా సరే. నువ్వు రాసిందేమిటో ... నేను అర్థం చేసుకున్నదేమిటో ... అపార్థాలు వద్దు. నిన్ను పూర్తిగా విశ్వసిస్తున్నాను. నీపై నాకు పూర్తి విశ్వాసం ఉంది. నీవు అలాంటి వాడివి కాదని నా హృదయం చెపుతోంది...''

* * * *

ధర్మరాజు కూతురు పెళ్ళికి ముందుగా రాలేనని, సరిగ్గా పెళ్ళి సమయానికి అందవస్తానని అన్నాడు రత్నాకర్. సుమలత ఒకరోజు ముందే బయలుదేరింది. పిల్లలూ మమ్మీతోనే బయల్దేరారు. ధర్మరాజు యింట్లో, పెళ్ళి విడిదిలో రెండు గంటలు కలివిడిగా తిరిగి సాయంత్రం పిల్లల్ని తీసుకుని ఇంద్రప్రస్థకు బయల్దేరింది సుమలత. దయానంద్ అంకుల్‌ను చూడాలని, అతని కూతుర్ని చూడాలని పిల్లల ఆరాటం ...

రూం నంబరు కనుక్కొని తలుపు కొట్టింది సుమలత. రూం లోంచి వినపడుతున్న సంగీతం ఆగిపోయింది. తలుపు తెరిచింది. ఆమె జూనియర్ శైలజలా ఉందో, దయానంద్‌లా ఉందో ఒక్క క్షణం తబ్బిబ్బయింది సుమలత. అంతకన్నా ఆశ్చర్యం, దయానంద్ రూంలో లేడు.

'' ఆంటీ ... డాడీ బజారుకెళ్ళాడు ... మీరొస్తారని చెప్పాడు. అన్నయ్యా ! చెల్లీ ఏరీ ..... '' అంటూ ఆప్యాయంగా కుశల ప్రశ్నలు వేసి సుమలత కాళ్ళకు నమస్కరించింది భవ్య.

'' ఏం చదువుతున్నావు పాపా ! ''

'' సిబియస్ ఈ సెలబస్‌లో టువెల్త్ ఆంటీ. ''

సుమలత కాలింగ్ బెల్ నొక్కింది. వెయిటర్ వచ్చాడు. రిసెప్షన్‌లో ఉన్న పిల్లల్ని తీసుకురమ్మంది.

'' ఆంటీ ! నన్ను క్షమిస్తానంటే ఒక మాట చెప్తాను. '' అంటూ అడిగింది భవ్య.

'' భవ్యా ! ''

'' ఆంటీ ! మిమ్మల్ని మమ్మీ అని పిలవాలనుంది. అంగీకరిస్తారా ఆంటీ ... '' భవ్య ఎందుకో ఏడుస్తోంది. ఎనిమిదేళ్ళ పాపగా ఉన్నప్పుడు భవ్యను శైలజ వదిలి వెళ్ళిపోయింది. పదేళ్ళవుతోంది.

అందుకే గతమంతా గిర్రున తిరిగి సుమలతకు కన్నీళ్ళొచ్చాయి.

'' విత్ ప్లెజర్ '' అనే మాటని పూర్తి చేయకుండానే పాపను హత్తుకుని వెక్కివెక్కి ఏడ్చింది సుమలత.

సుమలత పిల్లలు తలుపు తోసుకొని రావడంతో వాతావరణం కాస్త మారింది. కళ్ళు తుడుచుకొన్నారు. పరస్పర పరిచయాలయ్యాక కొద్ది సేపట్లోనే పిల్లల నవ్వులతో గది నిండిపోయింది. ఎన్నో ముచ్చట్లు ... ఎన్నెన్నో కబుర్లు ... ప్రపంచమంతా వాళ్ళ మాటల్లో దొర్లి ప్రవహిస్తోంది. ఎన్నాళ్ళకు

పిల్లలు యింత హాయిగా నవ్వుతున్నారని సుమలత సంతోషపడిపోయింది. ఎన్ని గంటలు గడిచాయో .....

షాపింగ్‌కెళ్ళిన దయానంద్ రెండు చేతుల నిండా బ్యాగులు. తన పిల్లలకు అతను డ్రెస్సులు తీసుకురావడంతో ఆశ్చర్యపోయింది సుమలత. అంటే తనవెంట పిల్లలు కూడా తీసుకువస్తారని ఎలా తెలిసింది రత్నాకర్‌కు ?. ఆ డ్రెస్సులను తీసుకుని పిల్లలు ఎంతో సంతోషపడ్డారు.

ఆఖరుగా " ఇది మీ కోసం. మీకు అభ్యంతరం లేకపోతేనే ... " అంటూ చీర సుమలత చేతిలో పెట్టాడు దయానంద్.

చిన్నప్పుడు రెండో పెళ్ళి చేసుకోవడానికి చీర కట్టించి తీసు కెళ్ళాడంటారు. తనకీ చీర అలాంటిదా ... ఎందుకో అకస్మాత్తుగా సుమలత చేతులు వణికాయి. తనకు నచ్చిన చీర.

" మమ్మీ ... ఈ చీర ఎంత అద్భుతంగా ఉందో " పిల్లలు సంతోషంతో ఒకటే గోల ...

అందరు కల్సి హాయిగా భోంచేసి సెకండ్ షోకెళ్ళారు.

పడుకునేప్పుడు సున్నితమైన సమస్య. మేం మాట్లాడుకోవాలి. ఈ రాత్రంతా నిద్ర పోం ... అంకుల్ మమ్మీ - మీరీ గదిలో పడుకొండి. మేం ఆ గదిలో పడుకుంటాం అన్నారు. వాళ్ళు తెలిసి అంటున్నారో, తెలియక అంటున్నారో తెలియదు. కానీ సుమలత గుండె భయంతో విలవిలలాడింది ...

నిజానికి యిలాంటి క్షణం కోసం ఎన్నేళ్ళు ఎదురుచూసింది తాను. కానీ ఆ ఘడియ రాగానే ఎందుకు వణుకు. వివాహబంధం పట్ల తనకు తెలియకుండానే తనలో గౌరవం, భయం పేరుకుపోయాయా !

చివరకు చర్చను అటు లాగి ఇటు లాగి ముచ్చట్లన్నీ అయ్యాక భవ్య సుమలతతో వేరే గదిలోకి వెళ్ళింది. సుమలత పిల్లలు దయానంద్‌తో ఉండిపోయారు.

* * * *

ధర్మరాజు కూతురి పెళ్ళయిపోయింది. భోజనాలు పూర్తి కావచ్చాయి. ఎన్నో ఏళ్ళ తర్వాత కల్సుకున్న అయిదుగురు మిత్రులు కుర్చీలు దగ్గరగా లాక్కుని ముచ్చట్లలో పడ్డారు.

ఎవరేమనుకున్నా సరే ననుకుని సుమలత దయానంద్ తెచ్చిన చీరే కట్టుకుంది. రత్నాకర్ ఆమె పక్కనే కూర్చున్నాడు. సుమలత దయానంద్ కోసం చూస్తోంది. దయానంద్ ధర్మరాజు వెంటే తిరుగుతున్నాడు. పిల్లలు అప్పుడే ఎందరినో స్నేహితులుగా మార్చుకున్నారు. ఒకటే అల్లరి. ఒకటే నవ్వులు. పాత స్నేహితుల పిల్లలు పాత స్నేహితుల్లా కల్సి పోయారు.

" ఎవరి కోసం చూస్తున్నారు ఝాన్సీ లక్ష్మి బాయి గారూ ... " అంటూ నవ్వాడు అర్జున్.

" ధర్మరాజు కోసమై ఉంటుంది. అందరం కలిస్తే గ్రూప్ ఫోటో అవుతుందని కావచ్చు. " అని నవ్వాడు భీమారావు.

సుమలత నవ్వింది. రత్నాకర్ ఆశ్చర్యపోయాడు. సుమలత అంత అందంగా, ఆనందంగా నవ్వుతుందా ! ఆ నవ్వు చూసి ఎన్నేళ్ళయ్యిందో...

" ఎవరి కోసం మేడం " అన్నాడు రత్నాకర్ అతి మర్యాదగా.

"అయిదవ వాడి కోసం..." అంటూ నవ్వింది సుమలత. ఆ నవ్వులో ప్రపంచాన్ని జయించిన విశ్వాసం.

" అర్థం కాలేదు సుమలతా ! " అన్నాడు అర్జున్.

" నీవు రెండోవాడివి కదా ! అతడు అయిదోవాడు. అతడే దయానంద్!" అంది. ఇరవై

ఏళ్లనాటి నవ్వులు. కాసేపు అందరూ కుర్రాళ్ళయి పోయారు. మధ్యలో దయానంద్ వారితో వచ్చి కలిశాడు.

సాయంత్రం వెళ్తానన్నాడు రత్నాకర్. తాము మూడు రోజులుండి వస్తామన్నారు పిల్లలు. పెళ్లికూతుర్ని, పెళ్లికొడుకుని సాగనంపాలి. సుమలత దయానంద్ లాడ్జి ఖాళీ చేసి ఆ యింటికొచ్చారు. కాస్త ఏకాంతం కోసం చూద్దామంటే కోడి పిల్లల్లా ఎప్పుడూ వెంటే పిల్లలు. వారి ముందే అడిగింది సుమలత.

" దయానంద్ ! ఉత్తరం అలా రాశావేంటి ! కవిత్వం పిచ్చి నిన్నింకా వదల్లేదా ! " అంటూ నవ్వింది సుమలత.

ఆ మాటవిని సుమలత కూతురు కావ్య మెల్లిగా అక్కన్నించి జారుకుంది. ' అంకుల్ ! మమ్మీ బతకాలంటే మీరు మాకు సహకరించక తప్పదు. తనను నిండు హృదయంతో ప్రేమించే వారొక్కరున్నారనుకున్నా ఆత్మహత్యలు చేసికోరని ఎక్కడో చదివాను. మా మమ్మీని మునుపటి మమ్మీగా మార్చే శక్తి మీలోనే ఉంది అంకుల్! మా మమ్మీకి తిరిగి ప్రాణం పోయండి. మాకు ప్రాణభిక్ష పెట్టండి ప్లీజ్ అంకుల్...' అంటూ రాసిన కావ్య ఉత్తరం దయానంద్ కళ్ళల్లో మెదులుతోంది. అది చెప్పడం భావ్యం కాదనుకున్నాడు.

" సుమలతా ! గతించిన యవ్వనం తిరిగి ఎలానూ రాదు. కనీసం కలల్లో, జ్ఞాపకాల్లో, ఊహల్లోనైనా యవ్వనంతో ఉండాలని ... మరేం లేదు ... మీరు తిరిగి సమాజానికి అంకితమవాలనుకునే మీ లక్ష్యం మీ పట్ల నాకు మరింత గౌరవం పెంచింది. నా నుండి ఎందరో ఏవేవో లబ్ది పొందారు. ఆశించారు. నా నుండి ఏమీ ఆశించనిది నీవే. నా జీవితానికి వెలుగైన నీవు సమాజానికి వెలుగై నడవడం నాకెంతో సంతోషం. నీవు విడిగా ఉండదల్చుకుంటే నేను సాయం చేస్తాను. ఊరకే కాదు. భవ్యకు మమ్మీగా ప్రేమ పంచినందుకు. అయితే వాళ్ళ డాడీకి భార్యగా కాదు. అతడికి ఆ ఆసక్తి పోయింది. "

దయానంద్ ఎటో చూస్తున్నాడు. సుమలత కళ్ళు వర్షిస్తున్నాయి. లోకం ఏమైనా అననీ ... తాను రత్నాకర్ నించి విడాకులు తీసుకుంటుంది . తన ఆశయాల కోసం పునరంకితం అవుతుంది.

" డాడీ ! మమ్మీని పెళ్ళి చేసుకోవా ? " బేలగా అడిగింది భవ్య.

" పాపా ! దూరంగా ఉండి స్నేహంగా సహకరించుకోవడంలో ఉండే పవిత్రతను సమాజం హర్షిస్తుంది. కల్సి జీవిస్తే అదే సమాజం ఈసడిస్తుంది ... ఈ విలువలు మారేదాకా ... సహనం తప్పదు. కాలమే సమస్యల్ని పరిష్కరిస్తుంది. "

" అంకుల్ ! ఇపుడు మీతో పాటు మమ్మీ - మేమూ లక్నో వచ్చేస్తాం ... "

" అపుడు నా యింట్లో నేను మళ్ళీ పంచముడినవుతానేమో " నవ్వాడు.

" అదేమీ నాకు తెలియదు అంకుల్. కాని మమ్మీకి మీరు పంచప్రాణాలు"

" తొందరెందుకు గానీ యింకా మూడు రోజులుంటారుగా. ఈ మూడు రోజుల్లో పరస్పరం అవగాహన పెరుగుతుంది. అపుడు ప్రస్తుత నిర్ణయాలను సమీక్షించుకుందాం. " దయానంద్ మాటల్తో సుమలత కళ్ళు మెరిశాయి. పిల్లల భవిష్యత్తు పై చింత వీడింది.

ఆ రాత్రి యిల్లు వదిలిన సుమలత మళ్ళీ తిరిగి రాలేదు. తన కోసం వెతకవద్దని ఆరు నెలల తర్వాత తానే ఉత్తరం రాస్తానని ఉత్తరం రాసి పెట్టి పోయింది. ఎక్కడికి పోయిందో తెలియదు.నాలుగో రోజున కన్నీళ్ళతో పిల్లలు దయానంద్ వెంట లక్నో ప్రయాణమయ్యారు.